

Justitiekottets betänkande

1983/84: 24

om anslag till justitiedepartementet m. m. (prop. 1983/84: 100 bil. 4 A, jämte motioner)

ANDRA HUVUDTITELN

Justitiedepartementet m. m.

1. **Statsrådsberedningen.** Utskottet tillstyrker regeringens i proposition 1983/84: 100 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkt A 1 (s. 31) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen till *Statsrådsberedningen* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 14 688 000 kr.

2. **Justitiedepartementet.** Regeringen har under punkt A 2 (s. 31 och 32) föreslagit riksdagen att till justitiedepartementet för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 45 997 000 kr.

Motion

I motion 1983/84: 1512 av Nic Grönvall (m) och Birger Hagård (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om att innehavare av högre domarämbeten skall utses på sätt som anges i motionen.

Utskottet

Medelsberäkningen

Regeringen föreslår under denna punkt ett anslag av ca 46 milj. kr. Under anslaget har beräknats 15 milj. kr. för kampen mot narkotikan. Anslagsförslaget i övrigt är beräknat med utgångspunkt i huvudförslaget om besparing.

Utskottet har inte någon erinran mot förslaget såvitt gäller medelsberäkningen (30 997 000 kr.) för själva justitiedepartementet.

Beträffande anslagsposten Medel för kampen mot narkotikan vill utskottet anföra följande.

I förra årets budgetproposition upptogs under förevarande anslag ett belopp på 15 milj. kr. för de åtgärder mot narkotikan som kunde bli aktuella till följd av bl. a. förslag från den av regeringen tillkallade narkotikakommissionen. Några särskilda insatser hade inte föreslagits under andra anslag i propositionen, såvitt gällde bilaga 4. Utskottet tillstyrkte förslaget om medelsanvisning. Riksdagen följde utskottet (JuU 1982/83: 30, rskr 265).

Narkotikakommissionen lade i maj 1983 fram en promemoria (PM nr 3) med förslag om vissa förstärkningar för budgetåret 1983/84. Förslaget

omfattade resursförstärkningar till bl. a. tullen, polisen, åklagarväsendet och kriminalvården (ca 11 milj. kr.). Det förutsattes vidare av kommissionen att medel skulle tillföras för vårdinsatser beträffande narkotikamissbrukare. — Med anledning av bl. a. kommissionens förslag beslutade regeringen i juni 1983 om användningen av det anvisade beloppet på 15 milj. kr. Enligt vad utskottet har erfarit från socialdepartementet innefattade regeringens beslut att medlen fördelades för följande ändamål: förebyggande alkohol- och narkotikainsatser i skolan (1,8 milj. kr.), opinionsbildning mot narkotika bland värnpliktiga (0,2 milj. kr.), resursförstärkningar inom tullen (1,5 milj. kr.), polisen (4,1 milj. kr.), åklagarväsendet (1,2 milj. kr.) och kriminalvården (1,7 milj. kr.) samt projekt inom narkomanvården (4,5 milj. kr.).

När det gäller det i förevarande budgetproposition föreslagna beloppet för åtgärder mot narkotikan för budgetåret 1984/85 hänvisar departementschefen bl. a. till narkotikakommissionens fortsatta arbete. Han uppger vidare att regeringen har för avsikt att under hösten 1984 lägga fram ett samlat program med förslag till inriktning av bekämpningen av narkotikan och narkotikabrottslighet och till resursanvändningen på området. — Den närmare fördelningen av det föreslagna beloppet avses ske senare genom beslut i regleringsbrev. Medel för ökade insatser mot narkotikan har inte beräknats under andra anslag i budgetpropositionen såvitt gäller bilaga 4.

Narkotikakommissionen har under hösten 1983 och våren 1984 lagt fram förslag rörande narkotikabekämpningen på olika områden. Förslagen rör bl. a. frågor om resursförstärkningar för nästa budgetår. I en promemoria (PM nr 5) från september 1983 läggs sålunda fram förslag om bl. a. resursförstärkningar inom polisen och åklagarväsendet. I två promemorior från december 1983 föreslås dels förstärkningar av bl. a. informationsinsatserna (PM nr 6), dels olika lokala insatser mot narkotika (PM nr 7). För kriminalvårdens del föreslås resursförstärkningar i en promemoria (PM nr 11) från februari 1984. I kommissionens slutbetänkande (SOU 1984: 13) Samordnad narkotikapolitik föreslås vissa insatser vad gäller utvärdering av vidtagna åtgärder och forskningen på området. — I sammanhanget kan också nämnas att medel för förstärkning av insatserna mot narkotika begärts i flera anslagsframställningar avseende nästa budgetår från myndigheter inom justitiedepartementets område. Som framgår av det nyss sagda har emellertid dessa önskemål inte tillgodosetts på annat sätt än vad som följer av medelsberäkningen under anslaget till justitiedepartementet.

De förslag rörande resursförstärkningar som har aktualiserats av narkotikakommissionen är enligt vad utskottet erfarit föremål för vidare överväganden främst inom regeringskansliet.

Utskottet har i samband med budgetberedning tidigare i vår framhållit att bekämpandet av narkotikabrottsligheten utgör ett viktigt led i samhällets ansträngningar att söka bemästra narkotikamissbruket. Utskottet har därför uttalat att narkotikabrottsligheten hör till de områden som även i

fortsättningen bör prioriteras vad gäller brottsbekämpning (se JuU 1983/84: 22 s. 11 och 13; se även JuU 1983/84: 17 s. 4). Utskottet har också framhållit det angelägna i att kriminalvården för nästa budgetår tillförs resurser som möjliggör en effektiv medverkan i kampen mot narkotikan i samhället (se JuU 1983/84: 20 s. 6; se även s. 19). I överensstämmelse med budgetpropositionen har utskottet emellertid inte förordat medel för insatser mot narkotikan under de anslag som sålunda varit föremål för budgetreglering. Härvidlag har utskottet anfört att frågan härom får prövas i anslutning till utskottets beredning av anslagsförslaget under A 2. Justitiedepartementet.

I linje med vad utskottet tidigare har anfört är det i hög grad påkallat att samhällets insatser mot narkotikan förstärks. Resursförstärkningar behövs för en rad olika ändamål. Inte minst viktigt är enligt utskottets mening att de brottsbekämpande insatserna förstärks och att resurserna inom kriminalvården byggs ut. Även på ytterligare områden och för andra ändamål än nu sagts måste emellertid satsningar göras. Härvidlag förtjänar särskilt att nämnas behovet av ytterligare insatser på narkomanvårdens område.

Enligt utskottets uppfattning hade det i och för sig varit att föredra att riksdagen nu kunnat anvisa medel under de olika anslag där medlen skall användas. För en sådan ordning talar också de principer som ligger bakom riksdagens budgetreglering. Som framgår av det tidigare anförda föreligger emellertid ännu inte något färdigberett förslag rörande den aktuella medelstillsdelningen. I detta läge anser sig utskottet böra godta att medel för narkotikabekämpning anvisas under förevarande anslag. Utskottet har inte något att erinra mot storleken av den föreslagna anslagsposten.

Tillsättning av högre domartjänster

I motion 1512 aktualiseras ordningen för tillsättning av högre domartjänster.

Enligt motionärerna bör till regeringens beredning av tillsättningsärenden knytas ett särskilt förfarande när det gäller tjänster som justitieråd, regeringsråd, president i hovrätt och kammarrätt samt ordförande i arbetsdomstolen, marknadsdomstolen och bostadsdomstolen. I förfarandet bör enligt motionärerna ingå en beredning av ett kollegium av högre domare, förslagsvis bestående av ordförandena i högsta domstolen och regeringsrätten samt presidenterna i hovrätterna.

Grundläggande bestämmelser om tillsättning av statliga tjänster finns i regeringsformen. Bestämmelser i ämnet finns också i bl.a. lagen (1976: 600) om offentlig anställning. Enligt regeringsformen (11 kap. 9 §) skall sådana tjänster tillsättas av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer. Där anges även att hänsyn skall tas endast till sakliga grunder som förtjänst och skicklighet. Det är därmed fastslaget att tjänstetillsättningar skall göras på objektiva grunder utan hänsynstagande till ovidkommande omständigheter.

De tjänster som regeringen tillsätter är av tre slag, nämligen verkschefs-tjänster m. fl., anmälningstjänster och förslagstjänster.

Verkschefstjänster m. fl. tillsätts utan föregående ansökningsförfarande. Frågor om deras tillsättande tas av regeringen upp formlöst på föredragning av departementschefen eller annat statsråd. Till denna grupp hör de högsta tjänsterna inom statsförvaltningen som verkschef, landshövding, justitieråd, regeringsråd, president i hovrätt eller kammarrätt, justitie-kansler, riksåklagare, överdirektör, högre militär chef m. fl.

Anmälningstjänsterna tillsätts efter en speciell anmälan som i allmänhet skall göras av chefen för den aktuella myndigheten. Anmälan innebär att regeringen underrättas om att en tjänst har blivit ledig och bör återbe-sättas. Anmälningsförfarandet är oreglerat och kan ske mer eller mindre informellt. Ofta kompletterar verkschefen sin anmälan med en rekommenda-tion till förmån för en viss kandidat. Till anmälningstjänsterna hör tjäns-ter som avdelningschef och därmed jämförbara tjänster på verksledande eller motsvarande nivå, t. ex. tjänst som skolråd, hovrätts- eller kammarrättslagman, lagman i de tre största tingsrätterna och länsrätterna, biträ-dande riksåklagare och överåklagare. Dit hör också det stora antalet tjäns-ter närmast under verksledningsnivå, dvs. generellt sett byråchefstjänster och vissa ordinarie tjänster som tillsätts med förordnande för bestämd tid.

Tillsättning av anmälningstjänsterna behövde tidigare inte föregås av något ansökningsförfarande. Genom förordningen (1982: 796) om ändring i anställningsförordningen (1965: 501) har med verkan fr. o. m. den 1 januari 1983 föreskrivits att tillsättningen av en anmälningstjänst skall föregås av s. k. intresseannonsering. Den lediga tjänsten skall således om inte särskilda skäl föranleder annat annonseras i Post- och Inrikes Tidningar. Syftet med ändringen är att genom en större öppenhet bredda rekryteringsunder-laget inför tillsättningen av chefstjänster och därigenom underlätta chefs-rörligheten inte bara mellan myndigheterna utan också mellan myndighe-terna och övriga sektorer av arbetsmarknaden.

Regeringen har för en del tjänster gjort undantag från regeln om intres-seannonsering. Sådana undantag framgår av myndigheternas instruk-tioner. Bland de tjänster som har undantagits märks hovrättslagman, kam-marrättslagman, lagman i Stockholms, Göteborgs och Malmö tingsrätter samt lagman vid länsrätterna i Stockholms län, Malmöhus län samt Göte-borgs och Bohus län.

Förslagstjänsterna tillsätts efter ett i bestämd ordning upprättat förslag av en myndighet under regeringen, ibland en speciell förslagsnämnd. Till denna grupp hör t. ex. professurer, en del domartjänster och vissa läkar-tjänster. Dit hör också bl. a. tjänster som länspolischef och enhetschef vid länsstyrelserna.

För flertalet av dessa tjänster skall regelmässigt ett anställningsförfar-ande tillämpas. Regler härom återfinns i 10 § anställningsförordningen. I onlighet härmed skall myndigheten utfärda en ledigkungörelse i Post- och

Inrikes Tidningar eller, efter medgivande av regeringen, i annan publikation. Efter ansökningstiden skall myndigheten lämna förslag om vem som skall få tjänsten. Ibland skall också anges vilka kandidater som bör komma i andra och tredje rummet. Förslaget kan överklagas.

För domstolsväsendet finns en tjänsteförslagsnämnd som avger förslag till regeringen i fråga om tillsättning av tjänster vid domstolar och hyresnämnder enligt särskilda bestämmelser. Förfarandet regleras i förordningen (1975: 507) med instruktion för tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet.

Sättet för tillsättning av domartjänster aktualiserades i riksdagen i samband med domstolsverkets inrättande år 1975 (prop. 1974: 149, JuU 1975: 1, rskr 1975: 1). Då infördes beträffande förslagstjänsterna ordningen med en särskild tjänsteförslagsnämnd för domstolsväsendet. Samtidigt lämnade riksdagen utan erinran ett uttalande av departementschefen i propositionen om att man då inte borde ändra gränsen mellan de tjänster som kungörs lediga och de tjänster som tillsätts utan kungörelseförfarande; den dittillsvarande ordningen beträffande verkschefstjänster och anmälningstjänster inom domstolsväsendet behölls.

Under innevarande riksmöte har prövats ett motionsönskemål om att anmälningstjänsterna bör tillsättas genom samma förfarande som gäller för förslagstjänsterna. Motionen har avslagits (AU 1983/84: 1).

Frågan om ordningen vid en tillsättning av tjänst som justitieråd har under innevarande riksmöte aktualiserats i en interpellationsdebatt den 12 december 1983 (RD protokoll 1983/84: 44 s. 27 ff). Den behandlas också av konstitutionsutskottet i dess granskningsbetänkande (KU 1983/84: 30).

Utskottet vill konstatera att beredningen av ärenden om tillsättning av de domartjänster som motionärerna tar upp ankommer på regeringen enligt grundläggande regler härom i regeringsformen. Något beredningsförfarande såsom motionärerna föreslår är – utöver den ordning som redan gäller – enligt utskottets mening inte påkallat. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsberäkningen*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Justitiedepartementet* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 45 997 000 kr.,
2. beträffande *tillsättning av högre domartjänster*
att riksdagen avslår motion 1983/84: 1512.

3. **Kommittéer m. m.** Regeringen har under punkt A 3 (s. 32 och 33) föreslagit riksdagen att till Kommittéer m. m. för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 21 000 000 kr.

†1 Riksdagen 1983/84. 7 saml. Nr 24

Motioner

I motion 1983/84: 601 av Gullan Lindblad (m) och Siri Häggmark (m) hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ändring i 28 kap. 13 § rättegångsbalken så att blod- och urinprov för bestämmande av alkoholhalt samt andra ämnen utöver av läkare eller legitimerad sjuksköterska skall kunna utföras jämväl av laboratorieassistent.

I motion 1983/84: 760 av Marianne Karlsson (c) hemställs, såvitt nu är i fråga,

– att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som har anförts i motionen om bibehållande av fängelsestraff för rattonykterhet (yrkande 1),

– att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som har anförts i motionen om införande av en fast gräns för tillåten mängd narkotika i kroppen vid framförande av fordon (yrkande 2).

I motion 1983/84: 893 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) hemställs, med hänvisning till vad som anförts i motion 1983/84: 891, såvitt nu är i fråga,

– att riksdagen hos regeringen hemställer om en kartläggning av sambandet mellan häleri och narkotikabrott (yrkande 5).

– att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder i syfte att kunna ge ett bättre skydd för vittnen i narkotikarättegångar (yrkande 7).

– att riksdagen hos regeringen begär en ändring av rättegångsbalken som innebär att rätten på eget initiativ skall kunna förordna om att huvudförhandling skall hållas inför lyckta dörrar (yrkande 8).

I motion 1983/84: 1148 av Göran Ericsson (m) hemställs att riksdagen beslutar ändra 7 kap. 4 § brottsbalken i enlighet med motionen.

I motion 1983/84: 1522 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) hemställs, såvitt nu är i fråga,

– att riksdagen beslutar att ändra 8 kap. 4 § brottsbalken på sätt som anges i motionen (yrkande 1),

– att riksdagen beslutar ändra 15 kap. 1 § och 17 kap. 10 § brottsbalken i enlighet med vad i motionen anförts (yrkande 2 delvis).

I motion 1983/84: 2101 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) hemställs, med hänvisning till vad som anförts i motion 1983/84: 2100, såvitt nu är i fråga, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motion 1983/84: 2100 anförts beträffande promillegränsen för rattonykterhet (yrkande 2).

I motion 1983/84: 2179 av Elver Jonsson (fp) och Kenth Skårvik (fp) hemställs

– att riksdagen beslutar att 4 § 2 mom. trafikbrottslagen ändras så att gränsen för rattonykterhet sänks till 0,3⁰/₁₀₀ (yrkande 1).

- att riksdagen beslutar att låta utreda hur stort narkotikaproblemet är i trafiken (yrkande 2),
- att riksdagen beslutar att verka för att i de nordiska ländernas lagstiftning fastställa en koncentrationsgräns för andra droger än alkohol som påverkar det centrala nervsystemet (yrkande 3).

I motion 1983/84: 2184 av Stig Olsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om skärpt straffpåföljd vid ockervinst.

I motion 1983/84: 2523 av Olle Grahn (fp) och Linnea Hörnlén (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motion 1983/84: 2522 anförts beträffande promillegränsen för rattonykterhet.

Utskottet

Medelsberäkningen

Regeringens förslag under detta anslag innebär en ökning med 1 milj. kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår. Av det föreslagna anslaget beräknas högst 0,8 milj. kr. för fortsatt utredning om rättsväsendets informationssystem (RI).

I propositionen uppger departementschefen att sju nya kommittéer har tillsatts under år 1983 och att under året fjorton kommittéer har slutfört sina uppdrag.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsberäkning.

Trafiknykterhetsbrott m. m.

Allmänt

Den som för ett motordrivet fordon, en spårvagn eller ett motordrivet spårfordon på järnväg eller tunnelbana och därvid är så påverkad av starka drycker eller annat berusningsmedel att det kan antas att han inte kan föra fordonet eller spårvagnen på ett betryggande sätt skall enligt 4 § trafikbrottslagen (1951: 649) dömas för rattfylleri. Bevisning i rattfyllerimål kan föras t. ex. genom vittnesuppgifter om förarens körsätt eller uppträdande i övrigt. När det gäller alkoholbetingad berusning använder man i allmänhet en presumtionsregel, den s. k. promilleregeln. Den innebär att den som har fört fordonet eller spårvagnen efter att ha förtärt starka drycker i en sådan mängd att alkoholkoncentrationen i hans blod under eller efter färden uppgick till 1,5 promille eller däröver skall anses ha varit så påverkad som krävs för ansvar för rattfylleri. Någon motsvarande reglering finns inte i fråga om berusning som beror på annat än alkohol.

Om alkoholkoncentrationen i förarens blod uppgått till 0,5 men inte 1,5 promille döms föraren för en gärning som i praxis kallas rattonykterhet.

Straffet för rattfylleri är fängelse i högst ett år eller, om omständigheterna är mildrande, böter, dock lägst tjugofem dagsböter. För rattonykterhet döms till böter, lägst tio dagsböter, eller fängelse i högst sex månader.

Alkoholberusning i trafiken

I motion 760 kritiseras ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till ändringar i trafiknykterhetslagstiftningen, och motionären framhåller att fängelsestraffet bör bibehållas som den normala påföljden vid rattfylleri. I motionerna 2101, 2179 och 2523 förespråkas en sänkning av den undre promillegränsen för rattonykterhet.

Inom justitiedepartementet har arbetats fram en promemoria (Ds Ju 1983: 6) Trafiknykterhetsbrotten, som innehåller förslag om bl. a. en ny konstruktion av trafikbrottslagens bestämmelser om trafiknykterhetsbrott och om påföljderna för sådana brott. I fråga om mer okomplicerade fall av rattfylleri föreslås att fängelsestraff ådöms i mindre utsträckning än f. n. och att i stället bötesstraff döms ut. Det föreslås vidare att den nedre straffbarhetsgränsen för trafiknykterhetsbrott skall sänkas från nuvarande 0,5 till 0,4 promille.

Promemorian har remissbehandlats och därvid fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Regeringen har ännu inte tagit ställning till förslagen i promemorian.

I sammanhanget bör nämnas att utredningen (Ju 1980: 05) om alkoholutandningsprov som bevismedel vid trafiknykterhetsbrott kan komma att ta upp frågan om promillegränserna vid trafiknykterhetsbrott (se JuU 1981/82: 58 s. 7). Utredningen beräknas avge sitt slutbetänkande under år 1985.

Med tanke på de överväganden som sålunda pågår anser utskottet att någon åtgärd inte är påkallad från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena. Utskottet avstyrker därför bifall till de här behandlade yrkandena i motionerna 760, 2101, 2179 och 2523.

Narkotikaberusning i trafiken

I motionerna 760 och 2179 tas upp problemet med narkotikapåverkade förare i trafiken. Motionärerna anför att antalet förare som är påverkade av andra medel än alkohol ökar och att man nu bör utreda de härmed förknippade problemen och sträva efter att bestämma en fast gräns för tillåten koncentration av sådana ämnen i kroppen vid framförande av motorfordon.

Ansvar såsom för rattfylleri inträder enligt 4 § 1 mom. andra stycket trafikbrottslagen (1951: 649) när föraren har varit så påverkad av annat berusningsmedel än alkohol att det kan antas att han inte har kunnat föra fordonet på betryggande sätt (s. k. drograttfylleri). För dessa fall saknas motsvarighet till presumptionsregeln i paragrafens tredje stycke som bygger enbart på alkoholkoncentrationen i förarens blod.

Till gruppen annat berusningsmedel än alkohol räknas enligt praxis sådana läkemedel som till följd av sin sammansättning kan påverka reaktionsförmåga, omdöme och uppmärksamhet samt andra motoriska och psykiska funktioner som är viktiga för trafiksäkerheten. Det rör sig här främst om sömnmedel samt lugnande och smärtstillande medel, vilka

ordineras som läkemedel. Till gruppen hör också preparat som inte alls eller sällan har medicinsk användning, såsom kokain, heroin, cannabis och olika slags centralstimulerande medel (narkotiska preparat). Vidare hänförs till denna grupp olika kemiskt-tekniska lösnings- och rengöringsmedel, t. ex. thinner och trikloretylen (sniffningsmedel).

Kunskapen om olika preparats verkningar på de funktioner som är viktiga för körförmågan är ofullständig. Klart är emellertid att verkningarna varierar avsevärt inte bara mellan olika preparat utan även när det gäller olika individer.

Nordiska läkemedelsnämndens expertgrupp har i en utredning år 1977 (Nu A 1977: 11) rubricerat ca 300 substanser som ingår i olika läkemedel såsom potentiellt trafikfarliga och bland dem mer än 100 såsom speciellt trafikfarliga redan vid medicinering i normala doser. Vissa andra läkemedel anses ge en påverkan som är riskabel från trafiksäkerhetssynpunkt först vid överdosering eller vid förtäring tillsammans med andra läkemedel eller med alkohol (s. k. interaktioner).

De typer av bevisning som blir aktuella i mål om trafiknykterhetsbrott är normalt, förutom den misstänktes egna uppgifter, blodprovsanalys, urinprovsanalys, klinisk läkarundersökning jämte läkares uttalanden om graden och arten av den misstänktes påverkan samt vittnesbevisning.

Kliniska läkarundersökningar förekom tidigare regelmässigt vid varje misstanke om trafiknykterhetsbrott. Justitiekammaren uttalade sig år 1979 för en översyn rörande undersökningarna och anförde därvid (JuU 1979/80: 11 s. 14 f) att det rutinmässiga användandet av läkarundersökningar kunde anses utgöra en misshushållning med knappa resurser. I en proposition (prop. 1981/82: 162) föreslogs därefter att de kliniska läkarundersökningarna fortsättningsvis skall äga rum endast vid misstanke om drograttfylleri och alltså i princip inte när misstanken avser påverkan av endast alkohol. Förslaget godtogs av riksdagen (JuU 1981/82: 55, rskr 329).

Det saknas tillförlitligt underlag för att bedöma förekomsten av drogpåverkade förare i trafiken. Antalet misstänkta fall av rattonykterhetsbrott i Sverige är ca 22 000 om året. Genom analyser av blod- och urinprov från ett begränsat urval av misstänkta förare år 1978 har enligt en undersökning som utförts vid statens rättskemiska laboratorium uppskattats att 26 procent av de undersökta förarna var påverkade även av annat berusningsmedel än alkohol. Vid motsvarande undersökning år 1981 var frekvensen 60 procent.

De problem som är förknippade med drograttfylleri har länge diskuterats i olika sammanhang. Socialstyrelsens narkomanvårdskommitté redovisade år 1967 i ett betänkande (SOU 1967: 41) vissa överväganden i frågan om läkemedel i trafik. Därefter ägnades frågan uppmärksamhet av trafiknykterhetsbrottskommittén i ett betänkande år 1970 (SOU 1970: 61). Ämnet har behandlats även av utredningen (Ju 1980: 05) om alkoholutandningsprov som bevismedel vid trafiknykterhetsbrott i delbetänkandet (Ds Ju

1981: 13) Klinisk undersökning vid misstanke om trafiknykterhetsbrott. En omfattande forskningsrapport i ämnet gavs år 1978 ut med stöd från bl. a. brottsförebyggande rådet (Solarz, Läkemedelspåverkan och trafiken, Stockholm 1978). Vid statens rättskemiska laboratorium arbetar man med att kartlägga problemet med drogpåverkade förare i trafiken och utveckla bättre analysmetoder. Med stöd från brottsförebyggande rådet och socialstyrelsen har, som framgått av det nyss sagda, vid laboratoriet undersökts förekomsten av läkemedel och narkotika hos bilförare misstänkta för trafiknykterhetsbrott. En delrapport häröver har publicerats i en rapport från brottsförebyggande rådet över narkotikautvecklingen år 1982 (BRÅ Rapport 1982: 2 s. 191 ff). Frågan är också berörd i en rapport från rådet över brottsutvecklingen år 1983 (BRÅ Rapport 1983: 5 s. 64). En redogörelse för problemen finns vidare i en artikel i Svensk Juristtidning år 1980, s. 40 ff.

Här bör också nämnas att statens väg- och trafikinstitut i mars 1983 i en skrivelse till justitiedepartementet har begärt att få tillfälle att utföra experimentella försök inom ramen för en forskning kring prestationsnedsättande effekter av droger av olika slag. Institutet pekar särskilt på att kunskapen om hur körförmågan påverkas av olika typer av droger och kombinationer av droger är mycket begränsad. Framställningen övervägs f. n. inom regeringskansliet.

Utskottet vill inledningsvis uttala att utskottet delar motionärernas oro över det av allt att döma tilltagande bruket av olika narkotiska medel hos fordonsförare. Det är angeläget att detta allvarliga problem ges tillbörlig uppmärksamhet i arbetet på att förbättra trafiknykterheten.

Som framgått av redogörelsen i det föregående är det förenat med stora svårigheter att uppdaga och utreda sådana överträdelser av trafikbrottslagen som innebär att föraren har varit påverkad av annat än alkohol: bl. a. är kunskaperna om vilka preparat som – ensamma eller i kombinationer – kan försämra körförmågan ofullständiga, och tillräckligt utvecklade analysmetoder för att praktiskt kunna bestämma koncentration av andra än ett fåtal ämnen i kroppen finns ännu inte. Problem som hänger samman med de nu behandlade frågorna rörande påverkade förare i trafiken är aktuella såväl i Sverige som på många andra håll i världen, och de är fortlöpande föremål för forskning och utvecklingsarbete. Mot denna bakgrund anser utskottet, som inte tar ställning till frågan om det är lämpligt att införa en sådan gräns som motionärerna förespråkar, att det saknas anledning för riksdagen att ta sådana initiativ som begärs i motionerna.

Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna 760 och 2179 såvitt nu är i fråga.

Blodprovstagning m. m.

I motion 601 kritiserar det förhållandet att blodprov i samband med misstanke om rattnykterhetsbrott får tas av endast läkare eller legitimerade sjuksköterskor. Motionärerna anser att provtagning bör få utföras även av laboratorieassistenter.

Enligt 28 kap. 12 § rättegångsbalken (RB) får kroppsbesiktning företas på den som skäligen kan misstänkas för brott varå fängelse kan följa. Enligt 4 § trafikbrottslagen (1951: 649) kan på brotten rattfylleri och rattonykterhet följa fängelse. Vid kroppsbesiktning får det tas blodprov och utföras annan undersökning som kan ske utan nämnvärt men. I 28 kap. 13 § RB föreskrivs att blodprov inte får tas av annan än läkare eller legitimerad sjuksköterska. Annan mer ingående undersökning får utföras endast av läkare.

I fråga om urinprov finns ingen behörighet särskilt föreskriven för endast vissa yrkeskategorier.

Socialstyrelsen har utfärdat föreskrifter om blod- och urinprovstagning för alkoholbestämning m. m. (SOSFS (M) 1979: 106).

Före den 1 januari 1975 fick blodprov enligt 28 kap. 13 § RB tas endast av läkare. Utvidgningen av behörigheten till att gälla även legitimerade sjuksköterskor hade sin bakgrund i svårigheter att i vissa fall få till stånd blodprovstagning på grund av brist på läkare och långa avstånd. I den proposition som låg till grund för lagändringen framhöll departementschefen (prop. 1974: 154 s. 32) bl. a. att blodprovet i många fall har en avgörande betydelse för prövningen av ansvarsfrågan i trafiknykterhetsmål och att det därför är angeläget att blodprovet tas av en väl kvalificerad person. Han uttalade att en legitimerad sjuksköterska såväl genom sin utbildning som genom sin praktiska verksamhet generellt sett måste anses ha väl så goda förutsättningar att utföra blodprovstagning på ett fullt betryggande sätt som en läkare. Med hänsyn härtill och till att begränsningen av behörigheten till läkare ansågs mindre rationell när det gällde att utnyttja de tillgängliga läkarresurserna på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt föreslogs att även legitimerade sjuksköterskor fortsättningsvis skulle få ta blodprov. Någon erinran mot förslaget riktades inte vid riksdagsbehandlingen (JuU 1974: 37, rskr 352).

I sammanhanget vill utskottet erinra om det arbete som pågår inom den i det föregående nämnda utredningen (Ju 1980: 05) om alkoholutandningsprov som bevismedel vid trafiknykterhetsbrott.

Enligt utskottets mening saknas det anledning att tillägga andra yrkesgrupper än läkare och legitimerade sjuksköterskor behörighet att ta blodprov enligt 28 kap. 13 § RB. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 601.

Skydd för vittnen m. fl. i narkotikamål

I motionerna 893 och 1522 tas upp frågor om förstärkt skydd för vittnen m. fl. i narkotikamål.

I motiveringen till yrkandet i den förstnämnda motionen – i motion 891 – pekas på att den som vittnar eller är medtälad i ett narkotikamål i dag riskerar att bli utsatt för repressalier, som också riktas mot anhöriga. I motion 1522 sägs att hot och våld mot vittnen, målsägande och åklagare

förekommer i en oroande utsträckning särskilt i narkotikamål. Motionärerna begär därför en höjning av straffsatserna för övergrepp i rättsak och mened.

Regler för domstolarnas handläggning av brottmål ges i rättegångsbalken (RB). Enligt 5 kap. 1 § skall förhandling i ett mål vara offentlig, vilket innebär att åhörare har rätt att vara närvarande. Av samma paragraf följer emellertid att domstolen i vissa angivna fall, bl. a. av sekretesskäl, får förordna att förhandlingen helt eller delvis skall hållas inom stängda dörrar. Någon möjlighet att hålla förhandling inom stängda dörrar för att t. ex. målsägande och vittnen skall kunna tala fritt utan att hämmas av åhörarens närvaro finns inte. I 5 kap. 9 § finns emellertid en regel om att rättens ordförande får utvisa den som stör förhandlingen eller på annat sätt uppträder otillbörligt. Vidare föreskrivs i 36 kap. 18 § första stycket bl. a. att, om det finns anledning att anta att ett vittne i en parts närvaro av rädsla eller annan orsak inte fritt säger sanningen, rätten får besluta att parten inte får vara närvarande under förhöret. Vittnets berättelse skall läsas upp när parten åter är närvarande. Motsvarande gäller vid bl. a. förhör med part och målsägande i brottmål (46 kap. 7 §).

Vidare bör nämnas att rätten enligt 8 § lagen (1964: 167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare i mål mot en tilltalad som inte fyllt 21 år får förordna om handläggning inom stängda dörrar, om rätten finner att förhandlingens offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet som den tilltalade kan antas bli utsatt för.

Det bör påpekas att den omständigheten att en förhandling hålls inom stängda dörrar inte innebär att vad som därvid förekommit inte får röjas. Sekretessen består bara om domstolen i domen eller beslutet förordnat om det.

Utskottet behandlade hösten 1980 ett motionsyrkande om vidgade möjligheter att förhöra vittnen utan närvaro av åhörare (JuU 1980/81: 5). Utskottet, som hade remissbehandlat motionen, fann att det fanns stöd för uppfattningen att åtgärder i den riktning som förespråkades i motionen var påkallade. Det hade sålunda framhållits att ett hårdnande klimat kommit att råda i huvudförhandlingar i vissa brottmål, särskilt i mål om ansvar för grövre brott, t. ex. narkotikabrottslighet, och det hade uppgetts inte sällan förekomma att vittnen hyser rädsla för tilltalads anhöriga och kamrater som är närvarande i rättsalen. Det hade för utskottet också nämnts att vittnen under senare tid i ökande utsträckning visat obenägenhet att inställa sig inför rätta. – Vid sitt ställningstagande till motionsspörsmålet konstaterade utskottet att intresset bakom motionen svårligen syntes kunna tillgodoses utan att principen om domstolsförhandlingarnas offentlighet träds för när. Enligt utskottets mening borde en närmare undersökning i ämnet komma till stånd. Vad utskottet anfört härom gav riksdagen som sin mening regeringen till känna (rskr 1980/81: 31).

Rättegångsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1982: 26) Översyn av

rättegångsbalken 1. Processen i tingsrätt tagit upp den av utskottet aktualiserade frågan. Utredningens förslag på denna punkt innebär att åhörare jämställs med parter när det gäller rätten att ta del av vittnesförhör. I 36 kap. 18 § RB föreslås sålunda bl. a. en ändring som innebär att, om det kan antas att vittne av rädsla eller annan orsak inte fritt berättar sanningen på grund av parts eller åhörarens närvaro, rätten får förordna att parten eller åhörare inte får vara närvarande vid förhöret. Rättegångsutredningens förslag bereds f. n. i regeringkansliet.

När det gäller frågan om behovet av skydd för vittnen m. fl. i narkotikamål mot våld eller hot från intagna i kriminalvårdsanstalt kan till en början sägas att det i kriminalvårdslagstiftningen finns regler som berör denna fråga. I lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt finns bestämmelser om hur de intagna skall fördelas mellan olika typer av anstalter. Bl. a. säkerhetsskäl avgör om en intagen skall placeras på öppen eller slutan stalt (7 §). Som säkerhetsskäl beaktas bl. a. att det finns grundad anledning att misstänka att en intagen skall störa ordningen genom våld eller hot mot medintagna eller personal. I proposition 1983/84: 148 om ändring i lagen om kriminalvård i anstalt m. m., som f. n. bereds av utskottet¹, föreslås att det i 6 § nämnda lag uttryckligen anges att man också vid fördelningen av intagna mellan lokalanstalter och rixanstalter beaktar bl. a. säkerhetsskäl av det nyss angivna slaget.

Vidare finns i 20 § första stycket 1 och 4 samma lag bestämmelser som innebär att en intagen får hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt med hänsyn till föreliggande fara för den intagnes eller annans säkerhet till liv eller hälsa eller för att hindra att den intagne allvarligt ofredar en annan intagen. Nämnas bör också att det i 20 § tillämpningskungörelsen till lagen om kriminalvård i anstalt finns en föreskrift som innebär att en rixanstalt kan motsätta sig placering där av en intagen, om placeringen skulle medföra risk för att personer som av någon anledning kan anses farliga för varandras liv eller hälsa sammanförs.

Riksåklagaren (RÅ) har i ett cirkulär i februari 1983 (RÅCI: 100) lämnat allmänna råd om information till kriminalvårdsmyndigheterna för anstaltsplacering m. m. I cirkuläret rekommenderas åklagarna att underrätta kriminalvårdsmyndigheterna om sådana förhållanden som framkommit under förundersökningen eller rättegången och som bör beaktas vid beslut om anstaltsplacering m. m. av personer som dömts till fängelse. Vad som avses är bl. a. information i just narkotikamål om den dömdes relationer till medtilltalade eller anknytningar till andra personer som avtjänar straff.

Narkotikakommissionen har i en promemoria i juni 1983 lagt fram förslag till åtgärder mot narkotika i fängelserna (PM nr 4). Delar av förslaget har legat till grund för den tidigare nämnda propositionen 1983/84: 148. Kommissionen säger bl. a. (s. 26 f) att en intagen för att få slippa genomgå

¹ JuU 1983/84: 26.

en "ny rättegång" bland de intagna många gånger begär att få arbeta i enrum, något som kan ske med stöd av en bestämmelse i lagen om kriminalvård i anstalt (18 §). Kommissionens förslag beträffande placeringen av intagna innebär bl. a. en uppstramning av det nyssnämnda RÅ-cirkuläret. Förslaget riktar sig i detta hänseende till RÅ och rikspolisstyrelsen.

RÅ har förklarat att han avser att låta utvärdera tillämpningen av det aktuella cirkuläret och att i samråd med kriminalvårdsstyrelsen överväga om några ändringar är påkallade i detta.

Rikspolisstyrelsen har i en skrivelse till samtliga länsstyrelser och polisstyrelser i februari 1984 (dnr C-014-1278/83) betonat angelägenheten av att polisen lämnar kriminalvårdsmyndigheterna information som kan underlätta beslut om anstaltsplacering m. m. av personer som har dömts till fängelse. Skrivelsen har i allt väsentligt samma innehåll som det nyss nämnda RÅ-cirkuläret.

Beträffande frågan om information från kriminalvårdsmyndigheterna till utomstående om intagnas permissioner m. m. kan nämnas att det i det s. k. anvisningscirkuläret från kriminalvårdsstyrelsen (nr 2/1974) finns vissa föreskrifter såvitt avser underrättelse från kriminalvårdsanstalterna till polisen. Reglerna innebär att kriminalvården alltid skall underrätta polisen när intagna i slutet riksanstalt som dömts för bl. a. grovt narkotikabrott får permission m. m. Underrättelsen skall lämnas i förväg.

Inom kriminalvårdsverket tillämpas vidare den ordningen att, om t. ex. en person som varit vittne eller målsägande vänder sig till kriminalvården med begäran om att få reda på när den dömde får permission m. m., kriminalvården står till tjänst med sådana underrättelser i förväg.

När det så gäller straffsatserna för övergrepp i rättssak och mened kan följande sägas. År 1982 skedde en lagändring som innebär att maximistraf-fet för övergrepp i rättssak (17 kap. 10 § BrB) höjdes från två till fyra års fängelse för fall då grovt brott föreligger. Bakgrunden till straffskärpningen var att det under senare tid i samband med ett flertal brottmålsrättegångar – ofta rörande narkotikabrott – funnits skäl att anta att vittnen och tilltalade av fruktan för repressalier inte vågat tala fritt (se JuU 1981/82: 49 s. 24). – Straffet för mened (15 kap. 1 § BrB) är fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. År brottet grovt döms till fängelse i lägst två och högst åtta år.

Utskottet behandlade förra året frågan om skyddet för vittnen i rättegångar rörande mål om narkotikabrott med anledning av en motion om åtgärder för att förbättra detta skydd. I sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1982/83: 20 s. 27) uttalade utskottet att utskottet ansåg det angeläget att man så effektivt som möjligt söker förhindra att vittnen och andra som lämnar uppgifter i rättegångar blir utsatta för hotelser eller andra repressalier; detta inte bara av hänsyn till enskilda personer utan också för att rättskipningen skall fungera tillfredsställande. Utskottet pe-

kade i sammanhanget på att straffet för övergrepp i rättsak i detta syfte då nyligen hade skärpts kraftigt och att särskilda överväganden i fråga om skydd för vittnen pågick inom regeringskansliet. Utskottet utgick från att därvid också prövades frågan om någon form av underrättelse till t. ex. polismyndighet om förestående permissioner i vissa fall. Erfarenheterna av vilken betydelse straffskärpningen kan ha haft liksom resultatet av de nyss nämnda övervägandena borde enligt utskottets mening avvaktas innan riksdagen tar något sådant initiativ som föreslagits i den då aktuella motionen.

Av redogörelsen i det föregående framgår att åtgärder i linje med de nu aktuella motionsönskemålen redan har vidtagits eller övervägs i olika sammanhang. Med hänsyn härtill finner utskottet inte skäl att med anledning av motionerna göra någon annan bedömning i frågan om skydd för vittnen m. fl. i narkotikamål än den utskottet gjorde förra året. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna 893 och 1522 i denna del.

Sambandet häleri – narkotikabrott

I motion 893 begärs en kartläggning av sambandet mellan häleri och narkotikabrott; motionärerna anför till stöd härför – i motion 891 – att narkotikamissbrukare finansierar sitt missbruk genom försäljning av stöldgods, och det förespråkas en skärpt kamp mot häleribrottsligheten.

Såsom utskottet tidigare uttalat (JuU 1982/83: 20 s. 25 f) är det ett väldokumenterat förhållande att narkotikamissbruket är en starkt bidragande orsak till kriminalitet. Narkotikamissbruket förorsakar i regel missbrukaren stora kostnader. Enligt gängse uppfattningar finansieras narkotikamissbruket framför allt genom att missbrukare själva säljer narkotika, genom prostitution eller genom förmögenhetsbrottslighet, t. ex. tillgrepps-brott, bedrägerier och häleri.

Straffansvaret enligt brottsbalkens bestämmelser om häleri utvidgades genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 1980 (prop. 1979/80: 66, JuU 26, rskr 183). Ett syfte med skärpningen var att försvåra avsättningen av stöldgods. Som ett motiv för ändringen anfördes i lagstiftningsärendet det förhållandet att en betydande del av tillgreppsbroten torde begås av missbrukare av beroendeframkallande medel, vilka genom förekomsten av häleriverksamheten får möjligheter att fortsätta missbruket.

Även i andra sammanhang har frågor om narkotikamissbruk och förmögenhetsbrott tagits upp. Saken belyses bl. a. i en rapport (Narkotikamarknad och förmögenhetsbrott, april 1979) som utgör en del i en utredning om social utslagning och ekonomisk brottslighet som Stockholms kommun låtit göra. Sambandet mellan narkotikamissbruk och olika slag av förmögenhetsbrott belyses också i en undersökning rörande narkotikamissbruket i Kopparbergs län som publicerats år 1981 i en rapport från brottsförebyggande rådet (BRÅ Rapport 1981: 4). I en rapport om narkotikautvecklingen som brottsförebyggande rådet gav ut år 1982 berörs saken också

(BRÅ Rapport 1982: 2). Detsamma gäller motsvarande rapport för år 1983 (BRÅ Rapport 1983: 6), där narkotikabrottslingars belastning med annan brottslighet analyseras.

Ett enahanda motionsyrkande som det nu förevarande avslogs av riksdagen förra året (JuU 1982/83: 20).

Utskottet, som i och för sig delar motionärernas oro inför utvecklingen av narkotikabrottsligheten, kan konstatera att motionsspörsmålet om sambandet mellan denna brottslighet och häleribrottsligheten under senare år har uppmärksamats i riksdagen och i det brottsförebyggande arbetet i övrigt. Enligt utskottets mening finns det inte skäl för riksdagen att med anledning av motionsönskemålet ta initiativ till någon åtgärd på området.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 893 i nu behandlad del.

Egenmäktighet med barn

I motion 1148 begärs en skärpning av straffet för brottet egenmäktighet med barn. Motionären föreslår en straffskala som omfattar fängelse i lägst sex månader och högst två år. Som ett särskilt skäl härför framhåller motionären att en sådan lagändring skulle ge ökade möjligheter att få misstänkta gärningsmän som befinner sig i utlandet utlämnade till Sverige.

I 7 kap. 4 § BrB finns bestämmelser om egenmäktighet med barn som innebär att det föreligger ett straffsanktionerat förbud mot att skilja ett barn från den som har vårdnaden om det eller vårdar det med stöd av lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Straffet för normalbrottet är böter eller fängelse i högst sex månader. Genom lagstiftning år 1983 infördes en särskild straffbestämmelse för grova brott (prop. 1982/83: 165, LU 41, rskr 369); straffet är fängelse i högst två år. I detta lagstiftningsärende pekades på att det genom straffskärpningen blir möjligt att enligt 1957. års europeiska utlämningskonvention begära utlämning till Sverige av den som har gjort sig skyldig till egenmäktighet med barn som är att anse som grovt brott i de fall denne befinner sig i ett land som har anslutit sig till konventionen; motsvarande gäller enligt vissa av våra bilaterala utlämningsavtal.

Enligt utskottets mening har motionsönskemålet blivit tillgodosett genom den straffskärpning beträffande egenmäktighet med barn som genomfördes förra året. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 1148.

Grov stöld

I motion 1522 förespråkas att stöld genom inbrott i bostad skall anses som grov stöld. Syftet är enligt motionärerna att markera samhällets inställning till den kränkning av hemfriden som ett inbrott innebär.

Straffet för stöld är fängelse i högst två år (8 kap. 1 § BrB). Straffet för grov stöld är fängelse i lägst sex månader och högst sex år (8 kap. 4 § första stycket BrB). I 8 kap. 4 § andra stycket BrB föreskrivs att vid bedömande

huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas om det avsett sak som någon bar på sig, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Bestämmelsen i 8 kap. 4 § BrB om grov stöld fick sin nuvarande utformning år 1976 (prop. 1975/76: 42, JuU 16, rskr 111), Tidigare föreskrevs i 8 kap. 4 § andra stycket BrB att vid bedömande huruvida brottet var grovt skulle särskilt beaktas bl. a. om det förövats genom inbrott. Lagändringen innebar att inbrott utgick bland de uppräknade omständigheter som särskilt skall beaktas vid denna bedömning. I stället tillfogades som en sådan omständighet att gärningen varit av särskilt hänsynslös art.

Förmögenhetsbrottsutredningen lade i september 1983 fram betänkandet (SOU 1983: 50) Översyn av lagstiftningen om förmögenhetsbrott utom gäldenärsbrott. I betänkandet behandlas bl. a. frågan om straffvärde och straffskydd i fråga om inbrott och störning av hemfriden.

Förmögenhetsbrottsutredningens förslag har remissbehandlats och bereds f. n. i regeringskansliet.

Med hänsyn till de överväganden som sålunda pågår i fråga om straffansvaret vid inbrottsstöld i bostad anser utskottet det inte vara påkallat att riksdagen vidtar någon åtgärd med anledning av motionen. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 1522 i denna del.

Ocker

I motion 2184 krävs lagstiftning så att ockerränta över 20 procent jämställs med stöld.

Bestämmelsen om ocker i 9 kap. 5 § BrB innebär att den som vid avtal eller annan rättshandling begagnar sig av någons trängsmål, oförstånd, lättsinne eller beroende ställning i förhållande till honom till att bereda sig förmån, som står i uppenbart missförhållande till vederlaget eller för vilken vederlag inte skall utgå, döms för ocker till böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt, är enligt andra stycket i paragrafen straffet fängelse lägst sex månader och högst fyra år.

Förmögenhetsbrottsutredningen har i det betänkande som nämnts i det föregående tagit upp frågan om straffansvaret för ocker (SOU 1983: 50 s. 198–202). Utredningen föreslår en viss ändring i beskrivningen av ockersituationen liksom en höjning av straffskalan.

Som redan nämnts har förmögenhetsbrottsutredningens förslag remissbehandlats och bereds f. n. i regeringskansliet.

Med hänsyn till de överväganden som sålunda pågår beträffande kriminaliseringen i fråga om ocker saknas det enligt utskottets mening skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionen. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 2184.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsberäkningen*
att riksdagen till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 21 000 000 kr.,
 2. beträffande *alkoholberusning i trafiken*
att riksdagen avslår motion 1983/84: 760 i denna del (yrkande 1), motion 1983/84: 2101 i denna del (yrkande 2), motion 1983/84: 2179 i denna del (yrkande 1) och motion 1983/84: 2523,
 3. beträffande *narkotikaberusning i trafiken*
att riksdagen avslår motion 1983/84: 760 i denna del (yrkande 2) och motion 1983/84: 2179 i denna del (yrkandena 2 och 3),
 4. beträffande *blodprovstagning m. m.*
att riksdagen avslår motion 1983/84: 601,
 5. beträffande *skydd för narkotikavittnen m. fl.*
att riksdagen avslår motion 1983/84: 893 i denna del (yrkandena 7 och 8) och motion 1983/84: 1522 i denna del (yrkande 2 delvis),
 6. beträffande *sambandet häleri—narkotikabrott*
att riksdagen avslår motion 1983/84: 893 i denna del (yrkande 5),
 7. beträffande *egenmäktighet med barn*
att riksdagen avslår motion 1983/84: 1148,
 8. beträffande *grov stöld*
att riksdagen avslår motion 1983/84: 1522 i denna del (yrkande 1),
 9. beträffande *ocker*
att riksdagen avslår motion 1983/84: 2184,
4. **Extra utgifter.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt A 4 (s. 33) och hemställer
att riksdagen till *Extra utgifter* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 1 050 000 kr.,
5. **Information om lagstiftning m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt A 5 (s. 33) och hemställer
att riksdagen till *Information om lagstiftning m. m.* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Stockholm den 3 maj 1984

På justitieutskottets vägnar

LISA MATTSON

Närvarande: Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Karin Söder (c), Björn Körlof (m), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Helge Klöver (s), Arne Svensson (m), Karl-Gustaf Mathsson (s), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Hans Petersson i Röstånga (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Inger Wickzén (m), Birthe Sörestedt (s) och Elving Andersson (c).

Reservationer

1. Skydd för narkotikavittnen m. fl. (punkt 3, mom. 5) ·

Björn Körlof (m), Arne Svensson (m), Sven Munke (m), Hans Petersson i Röstånga (fp) och Inger Wickzén (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Av redogörelsen" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Som utskottet uttalade förra året är det av vikt att samhället så effektivt som möjligt söker förhindra att vittnen och andra som lämnar uppgifter i rättegångar blir utsatta för hotelser eller andra repressalier; detta inte bara av hänsyn till enskilda utan också för att rättskipningen skall fungera tillfredsställande. Av redogörelsen i det föregående framgår att vissa åtgärder i linje med önskemålen i motionerna 893 och 1522 redan har vidtagits. Utskottet anser det angeläget att också de överväganden på området som f. n. pågår inom bl. a. regeringskansliet snarast leder till åtgärder. Ytterligare insatser måste emellertid göras. Utskottet vill i sammanhanget peka på bl. a. att det borde övervägas att ge den som hotas ersättning av allmänna medel för de ökade levnadskostnader som kan uppstå till följd av det skydd som denne måste ha. Även på andra sätt bör samhället tillmötesgå en hotad person. Vidare bör man enligt utskottets mening överväga frågan om en ytterligare skärpning av straffet för övergrepp i rättssak; även beträffande mened bör en reglering övervägas i syfte att tillgodose intresset av att effektiviteten i rättskipningen kan upprätthållas.

Vad utskottet nu med anledning av motionerna 893 och 1522 i här behandlade delar anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *skydd för narkotikavittnen m. fl.*

att riksdagen med anledning av motion 1983/84: 893 i denna del (yrkandena 7 och 8) och motion 1983/84: 1522 i denna del (yrkande 2 delvis) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

2. Grov stöld (punkt 3, mom. 8)

Björn Körlof (m), Arne Svensson (m), Sven Munke (m) och Inger Wickzén (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Med hänsyn" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner i likhet med motionärerna angeläget att slå vakt om de värden som innefattas i begreppet hemfrid. Som motionärerna framhåller är betydelsen av att den enskilde i sitt hem kan känna sig trygg för inkräktare väl förankrad i det allmänna rättsmedvetandet. Gärningar som består i att någon tränger in i och stjälar i ett hem vittnar sålunda enligt utskottets mening om hänsynslöshet och innebär en grov kränkning av hemfriden. Mot denna bakgrund anser utskottet det befogat att sådana gärningar från straffmätningssynpunkt jämföras med grov stöld. Huruvida det bör komma till uttryck som en särskild kvalifikationsgrund i bestämmelsen om grov stöld eller på något annat sätt bör lämpligen övervägas i samband med beredningen av förmögenhetsbrottsutredningens förslag. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion 1522 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *grov stöld*

att riksdagen med anledning av motion 1983/84: 1522 i denna del (yrkande 1) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

Särskilt yttrande

Egenmäktighet med barn (punkt 3, mom. 7)

Björn Körlof (m), Arne Svensson (m), Sven Munke (m) och Inger Wickzén (m) anför:

Vi delar den syn på brottet egenmäktighet med barn som kommer till uttryck i motion 1148. Den form av egenmäktighet med barn som består i att en förälder obehörigen tar med sig sitt barn till ett annat land i avsikt att stanna där och hålla barnet undan från dess vårdnadshavare utgör enligt vår mening ett särskilt allvarligt problem. Möjligheterna att förhindra sådana gärningar är små med hänsyn till domstolarnas praxis när det gäller att tillerkänna den förälder som inte är vårdnadshavare umgängesrätt med barnet. Flera uppmärksammade fall visar svårigheterna för vårdnadshavaren att få tillbaka barnet till Sverige.

Som framgår av utskottets betänkande har det nyligen skett en straffskärpning beträffande grova fall av egenmäktighet med barn. Förhoppningsvis kan denna åtgärd bidra till att minska problemet med de nämnda

formerna av egenmäktighet med barn. Vi vill emellertid peka på att svårigheterna att få gärningsmän utlämnade till Sverige inte helt undanröjs genom denna straffskärpning. Detta gäller särskilt i de fall då gärningsmannen befinner sig i ett land som inte har tillträtt den europeiska utlämningskonventionen eller med vilket Sverige inte har något bilateralt utlämningsavtal. Vidare kan noteras att straffskärpningen endast träffar de grova brotten medan normalbrottets straffskala är sådan att anhållande och häktning som regel inte kan ske.

Enligt vår mening kan det dock finnas skäl att följa utvecklingen på området en tid innan frågan om en ytterligare straffskärpning eller andra åtgärder för att komma till rätta med problemen tas upp till övervägande.

Innehållsförteckning

Statsrådsberedningen	1
Justitiedepartementet	1
Motion	1
Utskottet	1
Medelsberäkningen	1
Tillsättning av högre domartjänster	3
Utskottets hemställan	5
Kommittéer m. m.	5
Motioner	6
Utskottet	7
Medelsberäkningen	7
Trafiknykterhetsbrott m. m.	7
Allmänt	7
Alkoholberusning i trafiken	8
Narkotikaberusning i trafiken	8
Blodprovstagning m. m.	10
Skydd för vittnen m. fl. i narkotikamål	11
Sambandet häleri-narkotikabrott	15
Egenmäktighet med barn	16
Grov stöld	16
Ocker	17
Utskottets hemställan	18
Extra utgifter	18
Information om lagstiftning m. m.	18
Reservationer	19
1. Skydd för narkotikavittnen m. fl. (pkt. 3, mom. 5) (m, fp)	19
2. Grov stöld (pkt. 3, mom. 8) (m)	20
Särskilt yttrande	20
Egenmäktighet med barn (pkt. 3, mom. 7) (m)	20